

Funktionshindersrörelsens alternativrapport 2011

Sammanfattande slutsats

Funktionshindersrörelsen vill framhålla skyldigheten till en inkluderande, tillgänglig samhällsplanering.

Samhällsplaneringen måste på allvar börja präglas av en inkluderande utformning för en hållbar utveckling och framtida tillväxt.

Trots lagar som varit verksamma i decennier, upprepas hela tiden samma misstag vid planering av verksamheter och miljöer.

Fortfarande görs långsiktiga investeringar som med sina brister kommer att leda till kostsamma (och mindre funktionella) särlösningar i efterhand.

Alla medborgares varierande behov måste istället inkluderas från början.

Funktionshindersrörelsen anser att FN:s kommitté bör uppdra åt den svenska regeringen att för riksdagen redovisa hur funktionshindersrörelsens rekommendationer ska behandlas.

**HANDIKAPP
FÖRBUNDEN**

Alternativrapportens disposition

Rapporten tar upp artiklarna 1 - 33. Under varje artikel finns följande delar:

A. Beskrivning av regelverket

B. Funktionshindersrörelsens åsikter om regelverket

C. Statistiska jämförelser och forskningsresultat

D. Funktionshindersrörelsens åsikter gällande den faktiska situationen.

E. Funktionshindersrörelsens rekommendationer på vad den svenska staten bör göra för att bättre leva upp till konventionens innehåll.

Samtliga artiklar innehåller även analys av förekomsten av strukturella hinder liksom av uppföljning och tillsyn.

Sammanfattning och övergripande kommentarer

Strukturella brister inom tre centrala områden:

1. Regelverk följs inte

Sverige har på många områden bra lagar. Men lagarna följs inte alltid. Regeringen har inte vidtagit tillräckliga åtgärder för tillgänglighet som ett resultat av att konventionen ratificerats.

2. Brist på konventionskonform tolkning

Konventionen har inte inkorporerats, det vill säga blivit svensk lag. Myndigheter och domstolar ska istället tolka lagarna så vi lever upp till konventionen.

Bristen på konventionskonform tolkning, kunskap om funktionsnedsättningar och enskildas mänskliga rättigheter bidrar till att enskilda individer inte får det stöd och service de har rätt till.

3. Brist på effektiva rättsmedel

DO får bara driva fall enligt Diskrimineringslagen samt Föräldraledighetslagen, i huvudsak ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Flera av de medborgerliga och politiska rättigheterna finns i den Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. "Europakonventionen" har inkorporerats i svensk lag och kan därmed åberopas inför domstol.

DO kan åberopa "Europakonventionen", men, kan inte driva ett fall som endast bygger på den.

Sverige måste säkerställa att enskilda individer får lika stöd och tillgång till effektiva rättsmedel när det gäller medborgerliga och politiska rättigheter som när det gäller ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

DO måste få driva fall som endast bygger på "Europakonventionen".

ARTIKEL 1 Syfte

Syftet med konventionen är att människor med funktionsnedsättning ska få full och lika tillgång till sina mänskliga rättigheter.

Under artikel 1 finns viss statistik om förekomst av funktionsnedsättning.

ARTIKEL 2 Definitioner

I artikeln definieras några grundläggande ord och begrepp:

- kommunikation,
- språk,
- diskriminering på grund av funktionsnedsättning,
- skälig anpassning,
- universellt utformade.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Genomföra informationsinsatser för att öka förståelsen hos lagstiftare och beslutsfattare om innebörden av de olika begreppen i artikel 2.
- Tillsätta översyn och genomföra nödvändig förändring av relaterade regelverk så definitionerna i artikel 2 förankras och får praktiskt genomslag.
- Säkerställa att medvetandehöjande insatser om teckenspråkiga och det svenska teckenspråket genomförs.

ARTIKEL 3 Allmänna principer

I artikeln beskrivs åtta grundläggande principer som måste beaktas om alla människor – oavsett funktionsförmåga – ska ha lika möjligheter att bli delaktiga i samhället. Bland principerna finns till exempel icke-diskriminering, full delaktighet, tillgänglighet och jämställdhet. Några av principerna förtydligas i en rättighetsartikel.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Vidta betydande informationsinsatser om mänskliga rättigheter i relation till människor med funktionsnedsättning. Att där i framhålla vikten av att de generella principerna i artikel 3 ska vara vägledande vid alla beslut som rör någon av konventionens rättigheter liksom att principerna skall vara vägledande för beslut som fattas på såväl nationell, regional som kommunal/lokal nivå.

ARTIKEL 4 Allmänna åtaganden

Artikeln handlar om en stats viktiga och övergripande åtaganden. När en stat ratificerar en konvention åtar staten sig att respektera, skydda och att främja bestämmelserna i konventionen. Samhället ska samarbeta med funktionshindersrörelsen.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Utveckla tillvägagångssätt att säkerställa att befintligt regelverk på alla samhällsnivåer och inom alla samhällssektorer följs.
- Omgående, till riksdagen redovisa hur den svenska funktionshindersrörelsens rekommendationer i denna rapport ska behandlas.
- Tillse att funktionshindersrörelsen på alla nivåer bjuds in till samverkan samt får tillräckliga resurser att vara den samverkanspartner som behövs för att konventionen ska kunna genomföras på bästa sätt.

ARTIKEL 5 Jämlikhet och icke-diskriminering

Alla människor är lika inför lagen och har rätt till lika skydd och förmåner. Staterna ska förbjuda all diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Positiv särbehandling som syftar till att människor med funktionsnedsättning ska uppnå jämlikhet, är inte diskriminering.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Tillse att rådande olikhet inför lagen som beskrivs i punkten 5.1 åtgärdas.
- Säkerställa att förbud mot diskriminering på grund av funktionsnedsättning införs i relation till samtliga rättigheter i konventionen.
- Införa bestämmelser om användning av antidiskrimineringsklausuler i all offentlig upphandling.
- Säkerställa att enskilda individer i Sverige får lika stöd och tillgång till effektiva rättsmedel när det gäller medborgerliga och politiska rättigheter, som när det gäller ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.
- Tillse att Diskrimineringsombudsmannen kan driva fall till domstol som endast bygger på den "Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter".

ARTIKEL 6 Kvinnor med funktionsnedsättning

Kvinnor och flickor med funktionsnedsättning är utsatta för flerfaldig diskriminering. Staterna ska därför särskilt uppmärksamma att de har tillgång till alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Tillse att såväl köns - som funktionshinderperspektivet genomsyrar utredningar, planering, genomförande, utvärdering och revidering av

alla samhällsinsatser på alla samhällsnivåer samt vid forskning.

- Tillsätta en utredning som grundligt undersöker och dokumenterar i vilken mån kvinnor och flickor med funktionsnedsättning diskrimineras i förhållande till män och pojkar med funktionsnedsättning samt till män och kvinnor utan funktionsnedsättning.
- Tillse att all statistik blir könsuppdelad.
- Tillsätta en utredning för att ta reda på orsaker och föreslå åtgärder för att komma tillrätta med de könsskillnader som finns när det gäller funktionshinder som är relaterat till miljön

ARTIKEL 7 Barn med funktionsnedsättning

Staterna ska säkerställa att barn med funktionsnedsättning har tillgång till alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

Funktionshinderrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Tillskapa regelverk som säkrar samverkan och innehåll för insatser där kommun och landsting samtidigt är huvudmän.
- Tillse att sanktionssystem införs för fall då beslut enligt lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade inte verkställs.
- i samråd med funktionshinderrörelsen tillskapa nationella riktlinjer om vilket stöd som bör erbjudas alla föräldrar till barn som har funktionsnedsättning.
- Tillsätta en heltäckande kartläggning över hur förskoleverksamheter tillmötesgår barn med funktionsnedsättningar, samt anordna löpande tillsyn för att säkerställa att tillfredställande barnomsorg anordnas för alla barn med funktionsnedsättning
- Säkerställa att barn med allvarliga sjukdomar eller funktionsnedsättningar inte utvisas i fall de inte kan få tillgång till de mediciner, hjälpmedel, utbildning, grundläggande habilitering och kommunikation såsom teckenspråk i sina hemländer.

ARTIKEL 8 Ökad medvetenhet

Varje stat ska vidta åtgärder för att höja medvetenheten om frågor som har med funktionsnedsättning att göra. Det kan till exempel handla om att bekämpa negativa attityder och fördomar.

Funktionshinderrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Ta fram en strategi för hur allmänhetens kunskap om olika (såväl synliga som osynliga) fysiska, psykiska, intellektuella och sensoriska funktionsnedsättningar och dess konsekvenser samt förståelse för att det är brister i samhället som utestänger människor med funktionsnedsättning ska öka. Pengar och resurser för att strategins

- olika delar ska kunna genomföras måste avsättas.
- Aktivt verka för en ökad medvetenhet om mångfalden bland människor med funktionsnedsättningar vid framställningen av de olika skolformernas styrdokument liksom i framställningen av läromedel.
  - Se över sitt public serviceavtal med Sveriges television för att främja en spegling av personer med funktionsnedsättning som inte förstärker stereotyper och attityder som försvårar för människor med funktionsnedsättning att integreras i samhället. Förebilder för ett organiserat mångfaldsarbete inom public service media finns på den internationella arenan, däribland den mediaplattform som BBC grundar sitt arbete på.
  - Staten och medieföretagen ska i dialog med funktionshindersrörelsen ta ansvar för att inkludera människor med funktionsnedsättning i medier.
  - Tillse att kontinuerlig och systematisk oberoende uppföljning av mediebilderna av personer med funktionsnedsättning görs.
  - Uppmuntra strategisk rekrytering inom medier och offentlig sektor för att få förebilder.
  - Omgående tillsätta en översyn av vilka universitets- högskole- och yrkesutbildningar som behöver ha "funktionshinderskunskap".
  - Utveckla fördjupningskurser för identifierade/olika yrkesgrupper samt uppmuntra vidareutbildning för redan yrkesverksamma.
  - Tillse att grundlagarna gällande yttrande- och tryckfrihet ger alla diskrimineringsgrunder, även människor med funktionsnedsättning, lika skydd mot kränkande utsagor.

ARTIKEL 9 Tillgänglighet

För att människor med funktionsnedsättning ska kunna leva oberoende och fullt ut kunna delta på livets alla områden ska staterna se till att samhället blir tillgängligt. Det handlar bland annat om den fysiska miljön, transporter, information, kommunikation, IT och tjänster.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Omgående säkerställa att regelverket gällande tillgänglighet följs.
- Uppmana de ansvariga tillsynsmyndigheterna/kommunerna att tillämpa plan och bygglagens befintliga möjlighet att utfärda vite om påtalade brister gällande tillgänglighet inte åtgärdas.
- Tillse att försummelse att vidta åtgärder för tillgänglighet lagstadgas som diskriminering.
- Genomföra en heltäckande översyn av regelverket gällande tillgänglighet till byggd miljö. De brister som funktionshindersrörelsen lyfter fram måste åtgärdas så Sverige får ett regelverk som lever upp till konventionens krav.

- Komplettera regelverket gällande offentlig sektors ansvar att göra sin information och kommunikation tillgänglig för människor med funktionsnedsättning på sätt som framgår av punkten x.
- Utveckla uppföljningssystem för att kunna följa såväl privata som offentliga aktörers arbete med att göra sin information och kommunikation tillgänglig och begriplig för människor med funktionsnedsättning.
- Införa en trafikslagsövergripande ledsagning, så att det går att resa obehindrat, och utan problem kunna byta mellan trafikslag och trafikföretag.
- Säkerställa att utbildningar relaterade till byggd miljö innehåller tillgänglig byggnation och universell design, inrätta introduktionskurser om tillgänglighet och användbarhet för människor med olika funktionsnedsättningar och specialistutbildningar inom de olika tillgänglighetsområdena samt uppmuntra utbildning av intresserade och av nyckelpersoner.

ARTIKEL 10 Rätten till liv

Varje människa har rätt till livet och varje land ska säkerställa att människor med funktionsnedsättning får denna rätt på samma villkor som andra.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Kartlägga orsaker till dödsfall bland flickor, pojkar kvinnor och män med olika funktionsnedsättningar.
- Säkerställa att landstingen vidtar nödvändiga åtgärder i syfte att minska överdödligheten bland patienter med psykiska sjukdomar.
- I syfte att minska dödligheten inom vården måste hela det legala regelverket som omgärdar patientsäkerhetsfrågor ses över. Detta inbegriper att:
  - tillse att anmälningsbenägenheten ökar hos såväl sjukvårdspersonal som patienter så att brister i vården alltid uppmärksammas,
  - utveckla ett system att ta till vara dessa synpunkter så kvalitén på all vård systematiskt kan kvalitetssäkras,
  - ett rikstäckande återkopplingssystem måste finnas för att patientsäkerheten likformigt ska kunna tillvaratas i hela landet,
- Tillse att våld och övergrepp mot flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning kan identifieras samt att nödvändigt stöd kan erhållas. Förekomsten av dödligt våld respektive självmord bland våldsutsatta med funktionsnedsättning behöver kartläggas. Resultatet av kartläggningen ska användas för att alla former av dödsbringande

våld lättare ska kunna identifieras och förhindras.

- Säkerställa att människor med allvarliga sjukdomar eller funktionsnedsättningar får tillgång till livsuppehållande mediciner i vänta på uppehållstillstånd samt inte kan deporteras eller utvisas om utvisningen riskerar leda till döden.

ARTIKEL 11 Risksituationer och humanitära nödlägen

Staterna ska säkerställa skydd och säkerhet för människor med funktionsnedsättning som är i risksituationer, som väpnade konflikter, humanitära nödlägen och naturkatastrofer.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Säkerställa att det finns tillgängliga larmsystem/kommunikationskanaler så människor oavsett funktionsnedsättning kan larma vid en nödsituation
- Säkerställa att kommunerna beaktar människor med funktionsnedsättning i sina planer för hur de skall hantera extraordinära händelser.
- Ta fram Indikatorer för att mäta kvalitén på kommunernas risk och sårbarhetsanalys samt belysning av människor med olika funktionsnedsättning i sina krisberedningsplaner.
- Ta fram ett kognitivt, visuellt stöd för utrymning.
- Kartlägga tillgängligheten vid utrymning hos alla offentliga aktörer/verksamheter samt i alla fastigheter dit allmänheten har tillträde.

ARTIKEL 12 Likhhet inför lagen

Människor med funktionsnedsättning har rätt att i alla sammanhang bli erkända som personer i lagens mening. De ska åtnjuta rättskapacitet på samma villkor som andra och vid behov erbjudas det stöd som kan behövas för att kunna utöva sin rättskapacitet.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Säkerställa att ett förvaltarskap ersätts med godmanskap eller annan mindre ingripande hjälp när den enskilde inte längre är i behov av förvaltare. En tidsangivelse för omprövning måste införas.
- Ta fram nationella riktlinjer gällande nödvändig kunskap hos godemän och förvaltare; hur dessa ska utses; uppdraget ska definieras samt den enskildes inflytande gällande såväl insats som över vem som ska utföra det.

ARTIKEL 13 Tillgång till rättssystemet

Staterna ska säkerställa tillgången till rättssystemet för människor med funktionsnedsättning på lika villkor som för andra. De ska främja utbildning för personal inom rättsväsendet, bland annat poliser och fängelsepersonal.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Uppdra åt berörda myndigheter inom rättsväsendet att redovisa hur dagens bestämmelser om tillgänglighet till fysisk miljö och information samt kommunikation inbegripet tillgång till tolk tillämpas och vilka åtgärder som har vidtagits för att öka tillgängligheten.
- Se över, förtydliga och förstärka rådande lagar så enskilda individer, oavsett roll i rättsprocessen, garanteras möjligheten att få såväl skriftlig som muntlig information i alternativa format eller via tolk från domstolar och förvaltningsmyndigheter.
- Ge Rikspolisstyrelsen i uppdrag att redovisa hur flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning tas om hand i den del av rättsprocessen som polisen ansvarar för när det gäller hur, var och av vem människor med funktionsnedsättning förhörs.
- Säkerställa att hela rättsväsendet använder sig av konventionskonform tolkning.
- Tillse att rättshjälp även omfattar socialförsäkringsmål och andra socialrättsliga mål.

ARTIKEL 14 Frihet och personlig säkerhet

Länderna ska säkerställa att människor med funktionsnedsättning har samma rätt till frihet och personlig säkerhet som andra.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Förverkliga Psykansvarskommitténs förslag om slutet boende för vissa lagöverträdare.
- Tillse att polishögskolans utbildning innehåller ämnet "funktionshinderskunskap", både vad gäller allmänt bemötande, tillgänglighet samt förhörsteknik.
- Genomföra en kartläggning över tillgängligheten för människor med olika funktionsnedsättningar inom kriminalvårdens verksamheter samt inom ungdomsvårdsskolorna.

ARTIKEL 15 Rätt att inte utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

Ingen människa med funktionsnedsättning får utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Ingen får utan sitt fria samtycke utsättas för medicinska eller vetenskapliga experiment.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Ge socialstyrelsen uppdrag att definiera vad som är att anses som våld, övervåld. Samt befogad fasthållning.
- Utarbeta en vägledning för hur personal kan bemöta intagna i affekt eller förvirringstillstånd på ett värdigt sätt så risk för övervåld minimeras.
- Utredda hur Socialstyrelsens tillsyn kan utvecklas så granskningen omfattar både den formella delen av verksamheten och förhållningssätt, bemötande samt insatsernas innehåll och utformning.
- Genomföra en översyn av formerna för att ge informerat samtycke.

ARTIKEL 16 Rätt att inte utsättas för utnyttjande, våld eller övergrepp

Staterna ska vidta åtgärder för att skydda människor med funktionsnedsättning mot utnyttjande, våld och misshandel. Det gäller i och utanför hemmet, däribland på institutioner och i särskilt boende. Staterna ska också ta hänsyn till könsrelaterade aspekter i det här sammanhanget

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Tillförsäkra att våld och övergrepp mot flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning kan identifieras samt att nödvändigt stöd kan erhållas. Frågan måste särskilt uppmärksammas i nationella utbildningar för personalgrupper inom vård och omsorg, skola, polis- och rättsväsende.
- Tillse att (Socialstyrelsens) tillsyn av hälso- och sjukvård samt av annan omsorgsverksamhet även omfattar analys av hur övergrepp mot människor med funktionsnedsättning anmäls och åtgärdas.
- Tillförsäkra att socialtjänsten och hälso- och sjukvården utarbetar strategier och metoder för att stödja flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättningar som blivit utsatta för olika former av övergrepp.
- Tillförsäkra att kvinno- och mansjourer görs tillgängliga för kvinnor och män med funktionsnedsättning, både vad gäller fysisk tillgänglighet, information och kommunikation.
- Se över befintliga riktlinjer för omvårdnadspersonal i syfte att stärka personalens kompetens och förmåga att ingripa då kränkande situationer uppkommer vid olika boendeformer.

ARTIKEL 17 Skydd för den personliga integriteten

Alla människor med funktionsnedsättning ska möta respekt för sin fysiska och psykiska integritet på lika villkor som andra.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Verka för att de behovsbedömningsinstrument som skapas tas fram och godkänns i samarbete med representanter för funktionshindersorganisationerna.
- Komplettera Socialtjänstlagen med "regler" som klargör att insatser bör ges av ett begränsat antal personer.

ARTIKEL 18 Rätt till fri rörlighet och till ett medborgarskap

Människor med funktionsnedsättning har rätt till fri rörlighet, frihet att välja var de vill bo och till ett medborgarskap på samma villkor som andra. Barn med funktionsnedsättning ska registreras vid födelsen och ska ha rätt till ett namn och till en nationalitet. De har rätt att så långt möjligt känna sina föräldrar och bli vårdade av dem.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Säkerställa att människor med funktionsnedsättning får faktisk möjlighet att nyttja sin rörelsefrihet inbegripet rätten att byta boställningsort. Se vidare rekommendationerna under artiklarna 9, 19 och 20.
- Ge migrationsverket i uppdrag att redovisa hur asylsökande med funktionsnedsättning behandlas i alla delar av immigrationsförfarandet.
- Se över utlänningslagen och göra nödvändiga ändringar i syfte att säkerställa att hänsyn tas både till funktionsnedsättning och hemlandets faktiska möjlighet att ge adekvat vård och stöd. En person med funktionsnedsättning ska inte få utvisas på sämre villkor än någon annan i en jämförbar situation.

ARTIKEL 19 Att leva självständigt och att delta i samhället

Människor med funktionsnedsättning har samma rätt som andra att leva i samhället med lika valmöjligheter. Staterna ska göra det möjligt att leva i full inkludering och delaktighet.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Göra en översyn av "Plan- och bygglagen", "Plan- och byggförordningen" och byggreglerna avseende bostadsutformning så att alla bostäder vid ny- och ombyggnad blir tillgängliga och användbara för personer med nedsatt funktionsförmåga.
- Göra en översyn av lagen om bostadsanpassningsbidrag (och andra kompletterande regelverk) så att människor med funktionsnedsättning får samma möjlighet som andra att välja att bo kvar eller byta bostad. Åtgärder föranledda av behov av personlig assistans måste omfattas av lagen. Fastighetsägarens möjlighet att förhindra bostadsanpassning måste tas bort.

- Göra en översyn av "Socialtjänstlagen" så att det tydligt framgår att människor med funktionsnedsättning ska ha tillgång till den service som fordras för ett självständigt liv och att kostnaden för detta ska vara rimlig.
- Förtydliga "Lagen om särskild stöd och service till vissa funktionshindrade" så att det inte kan råda någon tvekan om att gravt synskadade ska kunna tillhöra personkrets 3.

ARTIKEL 20 Personlig rörlighet

Människor med funktionsnedsättning ska kunna röra sig fritt och så oberoende som möjligt kunna förflytta sig på det sätt och vid den tid som de själva väljer. De ska ha tillgång till bra och användbara hjälpmedel, assistans och personlig service.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Intensifiera sitt arbete med att göra transportmedel, byggnader och information relaterad till resa tillgängliga för människor med olika funktionsnedsättningar.
- Förtydliga och komplettera regelverket om färdtjänst och riksfärdtjänst för att underlätta/möjliggöra personlig rörlighet på sätt som konventionen föreskriver.
- Genomföra en heltäckande översyn av bilstödet. Utgångspunkter för en sådan utredning måste tas fram i samråd med handikapprörelsen.
- Utveckla system för att enskilda ska få tillgång till tillfälliga insatser ex personell assistans i samband med utlandsresa.

ARTIKEL 21 Yttrandefrihet och åsiktsfrihet samt tillgång till information

Staterna ska vidta åtgärder för att människor med funktionsnedsättning ska kunna utöva yttrandefriheten och åsiktsfriheten samt att ta emot och ge information. I offentliga sammanhang ska staterna göra det möjligt att använda till exempel teckenspråk och punktskrift liksom alla andra medel, former och format som kan göra kommunikationen tillgänglig.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Komplettera regelverket gällande offentlig sektors ansvar att göra sin information och kommunikation tillgänglig för människor med funktionsnedsättning på sätt som framgår av rekommendationerna under artikel 9.
- Utveckla uppföljningssystem för att kunna följa såväl privata som offentliga aktörers arbete med att göra sin information och kommunikation tillgänglig för människor med funktionsnedsättning.
- Underlåtenhet att vidtaga åtgärder för tillgänglighet i enlighet med befintligt regelverk måste lagstadgas som diskriminering.

ARTIKEL 22 Respekt för privatlivet

Ingen människa med funktionsnedsättning får utsättas för ett godtyckligt eller olagligt ingripande i sitt privatliv.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Tillse att regelverket ändras så skadliga, godtyckliga och onödiga intrång i barns privatliv förhindras.
- Undersöka om samt säkerställa att informerat samtycke inhämtas vid inskränkning av enskildas rätt att använda mobiltelefon mm eller övervakning av patienters försändelser enligt lagen om psykiatrisk tvångsvård samt lagen om rättspsykiatrisk vård. Därtill tillse att det sker en mycket noggrann tillsyn av lagarnas tillämpning.
- Kartlägga hur regelverket gällande sekretess följs i praktiken.
- Säkerställa att information om enskild individer inte utlämnas utan den enskildes aktiva samtycke.

ARTIKEL 23 Respekt för hem och familj

Människor med funktionsnedsättning får inte diskrimineras i frågor som gäller äktenskap, familj, föräldraskap, adoption eller personliga relationer.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Kartlägga utbud, informationsinsatser och kvalitet på utbildningsmaterial, utbildningsinsatser och rådgivning gällande graviditet, föräldraskap sex och samlevnad relaterad till människor med olika funktionsnedsättningar.
- Kartlägga tillgången till och kvalitet på de stödinsatser som erbjuds för att enskilda ska kunna ta hand om hem och familj. Relaterade indikatorer för att därefter följa utvecklingen måste också tas fram.
- Tillse att Socialstyrelsens handbok om adoption omarbetas och att en mer korrekt skrivning om föräldraskap och de stödinsatser enskilda föräldrar med funktionsnedsättning har rätt till framgår.
- Tillse att föräldrar till döva, dövblinda och hörselskadade barn får tillräcklig utbildning i teckenspråk.

ARTIKEL 24 Utbildning

Rätten till utbildning ska förverkligas utan diskriminering och på lika villkor. Människor med funktionsnedsättning får inte utestängas från det allmänna utbildningssystemet. Alla, särskilt barn, med synskada, hörselskada, dövhet eller dövblindhet ska få undervisning på det sätt som är bäst för dem. Det förutsätter exempelvis lärare som kan teckenspråk eller punktskrift.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Tillse att lärarutbildningen kompletteras med "funktionshinderskunskap" så att även elever med funktionsnedsättningar garanteras behöriga lärare.
- Tillse att Skollagen skyndsamt ändras så stöd kan ges till elever utifrån behov och inte bara upp till betyget godkänt.
- Tillse att rätten att få lära sig praktiska och sociala färdigheter, däribland punktskrift och svenskt teckenspråk, för att underlätta fullt och likvärdigt deltagande i utbildning snarast erkänns och garanteras i Skollagen.
- Säkerställa att enskilda personer som är hörselskadade, döva eller dövblinda får tillgång till tolkning på det sätt den enskilde själv behärskar, oavsett skolform eller utbildning. Tillgången till undervisning direkt på svenskt teckenspråk måste även öka avsevärt och finnas att tillgå i alla skolformer.
- Ändra Skollagens formuleringar om målgrupperna i specialskolan. Nuvarande text har en negativ klang och ett medicinskt perspektiv.
- Tillse att möjligheten för skolor att neka elever med funktionsnedsättningar snarast tas bort ur Skollagen.
- Vidta effektiva åtgärder i syfte att påskynda arbetet med att göra skolor och undervisning tillgängligt för elever med olika funktionsnedsättningar.
- Tillse att de olika skolformernas kursplaner harmoniseras så att alla elever oavsett funktionsnedsättning erbjuds likvärdig utbildning.
- Ge Specialpedagogiska skolmyndigheten uppdraget att inom sin verksamhet skapa en organisation som säkerställer nationell samordning och regionala resurscenter för hörselskadade, döva och dövblinda elevers utbildning.
- Tillse att all statistik som tas fram på utbildningsområdet även är könsindelad.

ARTIKEL 25 Hälsa

Människor med funktionsnedsättning har rätt till bästa möjliga hälsa utan diskriminering på grund av funktionsnedsättningen. Staterna ska erbjuda samma utbud och kvalitet som till andra av gratis eller subventionerad hälso- och sjukvård. Vården ska utföras i samråd med den enskilde.

Människor med funktionsnedsättning får inte diskrimineras i fråga om sjuk- och livförsäkringar.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Säkerställa att alla får nödvändig habilitering och rehabilitering oavsett var i landet man bor och oberoende av funktionsnedsättning, ålder och kön.
- Tillse att nationella regelverk för habilitering, rehabilitering och hjälpmedelstildelning tillskapas.
- Tillse att alla vårdavgifter (inklusive avgifter för hjälpmedel) ska omfattas av högkostnadsskyddet i "Hälso- och sjukvårdslagen".
- Säkerställa att nödvändig kunskap finns inom specialistvården samt tillse att utbildningsmöjligheter vidgas.

ARTIKEL 26 Habilitering och rehabilitering

Staterna ska vidta åtgärder för att göra det möjligt för människor med funktionsnedsättning att uppnå och behålla största möjliga oberoende, full fysisk, mental, social och yrkesmässig förmåga. Det gäller också den fulla delaktigheten och deltagandet i alla situationer i livet.

Staterna ska också främja tillgång till, kännedom om och användning av hjälpmedel och teknik som främjar habilitering och rehabilitering.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Säkerställa att alla får nödvändig habilitering och rehabilitering oavsett var i landet man bor och oberoende av funktionsnedsättning, ålder och kön.
- Tillse att nationella regelverk för habilitering, rehabilitering och hjälpmedelstildelning tillskapas.
- Tillse att alla vårdavgifter (inklusive avgifter för hjälpmedel) ska omfattas av högkostnadsskyddet i "Hälso- och sjukvårdslagen".
- Säkerställa att nödvändig kunskap finns inom specialistvården samt tillse att utbildningsmöjligheter vidgas.

ARTIKEL 27 Arbete och sysselsättning

Människor med funktionsnedsättning har rätt till arbete på samma villkor som andra. Staterna ska förbjuda diskriminering avseende alla frågor som gäller alla former av yrkesverksamhet, däribland vid anställning, bibehållande av anställning och befordran. Staterna ska skydda rätten till rättvisa och gynnsamma arbetsvillkor och skälig anpassning ska kunna erbjudas på arbetsplatsen.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Tillse att underlåtenhet att vidta åtgärder för tillgänglighet lagstadgas som diskriminering.
- Komplettera regelverket så stöd kan erhållas relaterat till alla delar av arbetet.
- Tillse att skrivningarna i Arbetsförmedlingens direktiv tas bort. En person som arbetar måste få nödvändigt stöd oavsett ålder.
- Utredda en mer lämplig ansvarsfördelning och samordning för hjälpmedel och personellt stöd relaterade till alla delar av livet.
- Skapa ett telefonnummer för all information om möjliga arbetsmarknadsinsatser.
- Genomföra informationsinsatser som kan öka kunskapen om mångfalden mellan människor med funktionsnedsättning samt de stödinsatser samhället kan erbjuda. Sådana informationskampanjer måste genomföras i nära samarbete med funktionshindersrörelsen och arbetsmarknadens parter.
- Verka för att fler personer med funktionsnedsättning får anställning hos statliga arbetsgivare.

ARTIKEL 28 Tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Människor med funktionsnedsättning har rätt till en fullgod levnadsstandard för sig och sina familjer, tillräckligt med mat, kläder och en lämplig bostad samt till fortlöpande förbättrade levnadsvillkor.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Tillsätta en utredning som ser över hela systemet för ekonomisk och social trygghet samt föreslår lösning på hur personer med funktionsnedsättningar kan komma ur den strukturella fattigdom som de nu befinner sig i. Utgångspunkter för en sådan utredning måste utarbetas i samråd med funktionshindersrörelsen.
- Ändra sjukförsäkringsreglerna så att människor med kroniska sjukdomar kan behålla sitt arbete och arbeta deltid (så mycket man klarar) med bibehållen ekonomisk kompensation för resten av tiden

upp till heltid.

- Ta bort 65-årsgränserna inom socialförsäkringssystemet. Behov och inte ålder måste vara avgörande för om en stödform/insats ska beviljas.

ARTIKEL 29 Deltagande i det politiska och offentliga livet

Staterna ska garantera att människor med funktionsnedsättning kan delta i den politiska processen på samma villkor som andra. Staterna ska bland annat i samband med val, säkerställa att valprocedurer och material är tillgängligt.

Funktionshinderrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Komplettera regelverket gällande offentlig sektors ansvar att göra sin information och kommunikation tillgänglig för människor med funktionsnedsättning.
- Säkerställa att även människor med läs- och skrivsvårigheter kan göra personval med hemlig röstning.
- Tillse att underlåtenhet att vidtaga åtgärder för tillgänglighet lagstadgas som diskriminering.

ARTIKEL 30 Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott

Människor med funktionsnedsättning ska kunna delta i kulturlivet på lika villkor som andra. Lokaler, material och aktiviteter ska vara tillgängliga. Det gäller också rekreation, fritidsverksamhet och idrottsverksamhet. Människor med funktionsnedsättning ska också få erkännande och stöd för sin särskilda kulturella och språkliga identitet, däribland teckenspråk och dövas kultur.

Funktionshinderrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Öka tillgången till TV-program, film, teater och annan kulturell verksamhet i tillgänglig form (textning, frånvaro av störande bakgrundsljud) och tolkning (skrivtolkning och teckenspråkstolkning)
- Ta fram tydligare riktlinjer för hur kulturinstitutioner kan göras tillgängliga för en mångfald av människor med funktionsnedsättning.
- Tillse att underlåtenhet att vidtaga åtgärder för tillgänglighet lagstadgas som diskriminering.
- Tillse att lärarutbildningen för idrottslärare utvecklas så att den allmänna kunskapen om undervisning i heterogena grupper där elever kan ha någon typ av funktionsnedsättning stärks.

ARTIKEL 31 Insamling av statistik och information

Staterna ska samla in information, statistik och forskningsrön som gör det möjligt att ta fram riktlinjer som bidrar till genomförandet av konventionen och till att identifiera och bemöta hinder som människor med funktionsnedsättning ställs inför.

Under artikel 31 finns en lista – artikel för artikel – över områden inom vilka det saknas fakta och statistiska underlag/jämförelser.

ARTIKEL 32 Internationellt samarbete

Staterna ska se till att internationellt samarbete och internationella utvecklingsprogram omfattar människor med funktionsnedsättning och är tillgängliga för dem.

Funktionshindersrörelsen rekommenderar den svenska staten att:

- Kräva en återrapportering från Sida om hur arbetet med genomförandet av planen för inkludering av människor med funktionsnedsättning fortgår.
- Tillse att all SIDA:s bidragsgivning förenas med tydliga krav på att människor med funktionsnedsättning inkluderas i de aktiviteter och den verksamhet som bidragsgivningen riktas till. Både i de generella insatserna men också med specifika insatser där så är möjligt.
- Uppdra åt Sida och UD att i all rapportering redovisar hur situationen för personer med funktionsnedsättning har påverkats av en biståndsinsats.
- Tillse att den kunskap och de erfarenheter som personer med funktionsnedsättning får genom SHIA:s verksamhet, tas tillvara i andra utvecklingssamarbeten.

ARTIKEL 33 Nationellt genomförande och övervakning

Övervakningsfrågan håller på att utredas.